

Zovko Dinković, Irena, 2011., Egzistencijalni glagoli u hrvatskome, *Suvremena lingvistika*, god. 37., br. 72., str. 279. – 294.

Weinert, Regina, 2013, Presentational/Existential Structures in Spoken versus Written German: Es Gibt and SEIN, *Journal of Germanic Linguistics*, god. 25., br. 1., 37. – 79.

Sažetak

Marijana Bašić, Zadar

UDK 372.461:811.163.42'242, izvorni znanstveni rad
primljen 2.rujna 2017., prihvaćen za tisak 10. studenoga 2017.

Contrastive Approach to Teaching Existential Constructions
in Croatian as a Second Language

This paper deals with the contrastive approach to teaching Croatian as a second language on the example of analysis of existential constructions. It offers a short overview of the studies on transfer errors from the German language during acquisition of Croatian as a second language, and then analyses existential constructions in these two languages in more detail, comparing them as well. What follows is an analysis of existential constructions with regard to the students' age or language proficiency. The first group consists of heritage speakers of Croatian language in German speaking countries involved in the program of learning Croatian abroad, while the second group consists of adult learners involved in different programs of learning Croatian as a second language in the Republic of Croatia. Since complex morphosyntactic structures cannot be entirely covered within one teaching lesson, the proposition to cover them in terms of three different levels of command of Croatian as a second language for both age groups has been offered, with the aim of preventing or at least mitigating the negative transfer from the dominant language system to the target language. Attention is being paid not only to the principle of appropriateness to students' age or language proficiency, but to principles of gradualness and systematicness as well, so the use implicit instruction of existential constructions has been suggested on lower levels, and explicit instruction on higher levels.

**ODJECI ZAKLJUČAKA
VIJEĆA ZA NORMU HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA
U HRVATSKIM PRAVOPISIMA**

Slavica Vrsaljko

Uvodna razmatranja

hrvatska pravopisna zbilja oduvijek je bila vezana uz društveno-politička previranja, pa se burna hrvatska povijest odrazila i na pravopisne mijene, koje su često bile nametane iz tuđih političkih središta. Kako se hrvatski

jezik samostalno normira u hrvatskoj državi već dvadeset godina, procjenjuje se da se pravopisna norma već trebala ustaliti te postati prihvatljivom široj javnosti. To se moglo postići što manjim mijenjanjem pravopisnih pravila te njihovom ujednačenošću. Osnutkom Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika godine 2005. očekivalo se približavanje suprotstavljenih jezikoslovnih stajališta i postizanje dogovora, koji bi vodio boljemu normativnom uređenju otvorenih pitanja. Na žalost, to se nije dogodilo jer se u jednom trenutku u školskom optjecaju našlo nekoliko pravopisnih naslova s različitim rješenjima pa je u javnosti stvoren dojam potpunoga pravopisnoga nereda.

Smjenom političke vlasti 2011. otpočelo je novo razdoblje hrvatske pravopisne povijesti. Ministar znanosti Željko Jovanović ukinuo je 2012. Vijeće za normu i mandat za izradbu novoga pravopisa dao Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Dana 31. srpnja 2013. ministar izdaje preporuku za uporabu novoizrađenoga institutskoga Hrvatskoga pravopisa u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. U preporuci se, uz ostalo, navodi:

„Donošenjem ove preporuke prestaje važiti preporuka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za uporabu Hrvatskoga školskog pravopisa u osnovnim i srednjim školama (...) od 16. veljače 2005.“ (prema Bagdasarov, 2013.)

Tom je preporukom dakle Hrvatski pravopis IHJJ-a zamijenio u školama Babić – Ham – Mogušev Hrvatski školski pravopis. Valja napomenuti da je ministar Hrvatski pravopis IHJJ-a proglasio obvezujućim već od 26. travnja 2013., iako su u to vrijeme još uvijek trajale javne rasprave vezane uz problematiku prihvaćanja ili neprihvaćanja novoga pravopisa, o čem će više riječi biti u posebnom članku.

U ovom će se radu na primjerima iz četiriju suvremenih pravopisa i usporedbom sa zaključcima Vijeća za normu analizirati razlike u pisanju glasova *č* i *ć*, *đ* i *dž*, kraćenju sloga s dvoglasnikom, pisanju velikoga i maloga početnoga slova, pisanju dentala ispred afrikata, pisanju izvedenica od stranih vlastitih imena, pisanju spojnice u dvostrukih prezimena, sastavljenom i rastavljenom pisanju niječnice *ne* uz nenaglašeni prezent glagola *htjeti* te pisanju i sklonidbi dijela složenih kratica. Analizirani su kronološkim slijedom sljedeći pravopisi: Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović, Hrvatski pravopis, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.,¹ Stjepan Babić, Milan Moguš, Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 2011. (2. izd.),² Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš, Hrvatski školski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Školska knjiga, Zagreb 2012. (4. izd.),³ Hrvatski pravopis, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Željko Jozić i dr., Zagreb, 2013.⁴

¹ U radu se rabi kratica HP BMM.

² U radu se rabi kratica HP BM.

³ U radu se rabi kratica HŠP.

⁴ U radu se rabi kratica HP IHJJ.

Hrvatski pravopisi od početaka hrvatske samostalnosti do danas

Nakon osamostaljenja hrvatski se jezik, a onda i njegov pravopis, razvijaju samostalno. Velik broj izdanja različitih autora nastalih do danas svjedoče o neujednačenosti i nedosljednosti mnogobrojnih pravopisnih pravila. Polemika se o jezičnim i pravopisnim pitanjima nastavlja, što upućuje na zaključak da još uvijek nemamo dobar opis hrvatskoga jezičnoga sustava.

Iskorak prema samostalnomu pravopisu hrvatskoga jezika napravljen je Hrvatskim pravopisom autora Babića, Finke i Moguša, tzv. Londoncem, čija je inačica iz 1971. objavljena godine 1994. Kasnija izdanja HP BFM iz 1995., 1996., 2000., 2002., 2003. i 2004. objavljuju su s neznatnim izmjenama, uključujući i onu nakon smrti Božidara Finke 1999. U javnosti se najviše prigovaralo uvođenju dvostrukosti, koje su imale biti prijelaznom fazom do učvršćivanja pojedinih oblika u praksi. U petom izdanju toga pravopisa jedan od suautora, Stjepan Babić, navodi da se uklanja ono što je bilo „plod jugoslavenskoga utjecaja i srpskog nametanja“ (Babić, 2008.: 62.).

Stjepan Babić i Milan Moguš zajedno sa Sandom Ham objavili su Hrvatski školski pravopis, koji je doživio nekoliko izdanja: 2005., 2008., 2009. i 2012. Riječ je o pravopisu koji je, prema riječima Radoslava Katičića, pokušaj da se cjeloviti sustav pravopisnih pravila prikaže sažeto, u tankom svesku, i to tako da bude pristupačan učenicima i ostalima zainteresiranim za praćenje pravopisnih pravila (Babić, prema Katičić, 2008.: 63.).

Druga jezikoslovna struja, s Vladimirom Anićem i Josipom Silićem na čelu, nekoliko godina prije stvaranja samostalne države, 1986., objavljuje Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika; slijedila su još dva izdanja, 1987. i 1990. Taj je naslov povučen s tržišta, a 2001. godine objavljeno je novo izdanje istih autora pod naslovom Pravopis hrvatskoga jezika.⁵

Predstavnici nove jezikoslovne struje Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović 2007. godine objavljuju Hrvatski pravopis u izdanju Matice hrvatske; drugo se izdanje pojavljuje sljedeće, 2008. godine.

Nakon hrvatske samostalnosti objavljen je godine 1998. još jedan priručnik, koji svojedobno nije mogao biti tiskan iz političkih razloga. Riječ je o Hrvatskom pravopisu Franje Cipre, Petra Guberine i Krune Krstića iz 1941., čija objava nije bila uporabne naravi, već je djelo tiskano kao prinos povijesti hrvatskoga pravopisanja, stoga nije obuhvaćen ovom raspravom.

⁵ Lada Badurina u prikazu o tadašnjem novom pravopisu navela je sljedeće: „I dok se javnim medijima uglavnom provlače pitanja odnosa toga najnovijeg hrvatskog pravopisnog priručnika spram supostojećih pravopisnih knjiga, ali i njegova odnosa prema tradiciji hrvatske pravopisnosti (ne bi trebalo zaboraviti da je upravo prvo izdanje pravopisa istih autora već daleke 1986. godine konačno u Hrvatskoj označilo i formalni prekid s novosadskom pravopisnom tradicijom!), mi se usmjeravamo na pravopisnu normu njime propisanu.“ (Badurina, 2001.: 126.)

Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika i pravopisna problematika

Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika osnovano je 2005. Bilo je sastavljeno od predstavnika različitih ustanova,⁶ predsjednikom je imenovan akademik Radoslav Katičić, a njegovim zamjenikom akademik Mislav Ježić. Vijeću je logistika bio Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Na svojim se sjednicama bavilo pitanjima javne i službene uporabe hrvatskoga jezika, raspravljalo je o projektima normativnih tekstova i temeljnim pitanjima leksičke norme, razmatralo je pojedina prijeporna pitanja hrvatskoga pravopisa i dr.

„Vijeće je trebalo postati ključnim tijelom koje bi promišljalo, oblikovalo i dugoročno utjecalo na državnu strategiju prema hrvatskome jeziku kao službenom jeziku Republike Hrvatske.“ (Prema Grčević, 2015.: 150.)

Na prvoj sjednici, održanoj 13. svibnja 2005.,⁷ utvrdilo se da hrvatski jezik ima svoju standardnu normu te standardizacija sama po sebi nije zadatak Vijeća. Osnivačkim aktom Vijeću se izričito stavlja u zadatak:

- voditi sustavnu stručnu skrb o hrvatskom standardnom jeziku,
- raspravljati o aktualnim nedoumicama i otvorenim pitanjima hrvatskoga standardnoga jezika,
- upozoriti na primjere nepoštivanja ustavne odredbe o hrvatskom kao službenome jeziku,
- promicati kulturu hrvatskoga standardnoga jezika u pisanoj i govorenoj komunikaciji,
- voditi skrb o mjestu i ulozi hrvatskoga standardnoga jezika s obzirom na proces integracije Republike Hrvatske u Europsku Uniju,
- donijeti rješenja o daljnjem normiranju hrvatskoga standardnoga jezika,
- pratiti jezičnu problematiku i utvrditi načela o pravopisnoj normi (Katičić, 2012.: 162.).

Međutim, standard se mora prilagođavati novim situacijama i zadacima koji se stavljaju preda nj, pa je nužno da stručno tijelo prati nedoumice i pitanja vezana uz njih, što je ujedno univerzalan razlog postojanja Vijeća za normu. Nadalje, utvrđeno

⁶ Članovi Vijeća izabrani su u svojim ustanovama, i to: akademik Mislav Ježić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnost, Zagreb; prof. dr. sc. Ivo Pranjković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; prof. dr. sc. Dunja Pavličević-Franić, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; dr. sc. Mirko Peti, Matica hrvatska, Zagreb; prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku; dr. sc. Dunja Brozović Rončević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; prof. dr. sc. Marija Turk, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci; prof. dr. sc. Branka Tafra, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu; prof. Tomislav Ladan, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb – poslije njegove smrti godine 2008. u Zavodu je na njegovo mjesto izabran vanjski suradnik prof. dr. sc. Marko Samardžija; prof. dr. sc. Mile Mamić, Odjel za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru; prof. dr. sc. Ivan Zoričić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Puli; prof. dr. sc. Joško Božanić, Odjel za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu (Katičić, 2012.: 162.). Napominjemo kako su članovi navedeni prema tadašnjim titulama i institucijama u kojima su bili zaposleni.

⁷ „U javnosti se malo zna da je prvo Vijeće za normu hrvatskoga jezika bilo osnovano u ožujku 1998. godine, da bi tri godine poslije bilo ugašeno.“ (Slobodna Dalmacija, 27. 5. 2012., prema Grčević, 2015.: 151.)

je da je mnogim pripadnicima hrvatske jezične zajednice teško u potpunosti prihvatiti standardni jezik kao svoj zbog pogrješnoga poistovjećivanja materinskoga i standardnoga jezika. Činjenica je da svi standardni jezik moraju učiti i da se nitko s njim ne rađa. Vijeće za normu također se bavilo načelnim pitanjem popune leksičkoga fonda hrvatskoga standardnoga jezika i njegove otvorenosti trima hrvatskim narječjima.

Razmatrana su i načelna pravopisna pitanja, pomno pak odnos morfonološkoga pravopisnoga načela, u prošlosti krivo nazivanoga „korijenskim“, i fonološkoga, krivo nazivanoga „fonetskim“ (Katičić, 2012.). U tom je dijelu rasprave zaključno utvrđeno

„Kako je u hrvatskome pravopisu od zadnjeg desetljeća 19. stoljeća ne posve dosljedno, ali čvrsto primijenjeno fonološko načelo, a ono se u hrvatskom pravopisu može provoditi dosljednije od morfonološkog, i nema baš nikakva razumna razloga danas dirati tu tradiciju.“ (Katičić, 2012.: 167.)

Osim toga, na sjednicama se Vijeća raspravljalo o pojedinim otvorenim pravopisnim pitanjima, o projektima normativnih tekstova, o temeljnim pitanjima leksičke norme i dr. Vijeće je ukinuto 8. svibnja 2012. spomenutom odlukom ministra Jovanovića uz naknadno ministrovu objašnjenje dano poslije u glasilima:

„Odluku o raspuštanju Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je iz razloga što smatramo da se jezikom na stručnoj i znanstvenoj razini trebaju baviti za to osnovani, i od države financirani, znanstveni instituti i visokoškolske ustanove, primjerice, Institut za jezik i jezikoslovlje [...] i dodao je kako je Vijeće za normu bilo od strane politike imenovano tijelo, koje u biti nije služilo ničemu.“ (Jutarnji list, 19. 6. 2012., prema Grčević, 2015.: 151.)

Iz izjave ministra Jovanovića zaključuje se da nije prepoznata koordinacijska uloga Vijeća za normu, na što je u javnosti upozoreno, kao ni potreba političke potpore radu takvoga vijeća jer je vođenje jezične politike nemoguće bez suglasja s državnim politikom, ne u smislu njezina upletanja nego otvaranja prostora za kontinuirani rad i djelovanje takve institucije. Sanda Ham s osječškoga Filozofskoga fakulteta smatra da je odluka o ukidanju Vijeća zloraba politike jer

„samo politika može pismom ukidati demokratski izabrane predstavnike narodnih institucija iz cijele Hrvatske [...] Jedini kriterij bio je znanstveni ugled, pa su tako i u Vijeću bila zastupljena različita, pa i suprotstavljena mišljenja o normiranju hrvatskoga jezika.“ (<http://slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika> ; posjećeno 10. travnja 2017.)

Odjeci zaključaka Vijeća za normu u dijelu pravopisnih rješenja

U Predgovoru analiziranoga Hrvatskoga pravopisa Stjepana Babića i Milana Moguša iz 2011. autori naglašavaju da

„novo izdanje ne znači i novu normu jer norma nije više mijenjana, samo su načini izlaganja i pojedina rješenja usklađena sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika i s Hrvatskim školskim pravopisom, koji je od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa dobio preporuku za uporabu u školama pa je korisno da se ta dva djela u normativnom smislu u potpunosti podudaraju.“ (S. Babić i M. Moguš, 2011.: 7.)

Stjepan Babić, Sanda Ham i Milan Moguš 2012. godine objavljuju Hrvatski školski pravopis (4. izdanje) za koje je tadašnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa potvrdilo preporuku iz 2005. kojom se odobrava njegova uporaba u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske. U predgovoru navedenoga pravopisa, s naslovom *Konačno hrvatski pravopis*, među ostalim se navodi kako su autori usustavili pregledan i dosljedan, sažet i jednostavan priručnik koji na dostupan i znanstveno utemeljen način razrješuje brojne i dugotrajne hrvatske pravopisne prijepore, u kojem je broj iznimaka i dvojnosti sveden na najmanju mjeru. Osim toga, spomenuti je pravopis usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, čime je, kako se navodi u predgovoru, politika konačno prepustila jezik jezikoslovcima o kojemu će ubuduće odlučivati struka (Babić, Ham i Moguš, 2012.).

Akademik Katičić ističe kako je Hrvatski školski pravopis plod duge brige za hrvatski pravopis te da je nov samo po tome što je opsegom manji te preglednošću i stilom prilagođen školskoj djeci (<http://slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika> ; posjećeno 10. travnja 2017.)

U razdoblju djelovanja Vijeća 2005. – 2012., osim pravopisa usklađenih s odlukama Vijeća, objavljen je 2007. i 2008. godine u izdanju Matice hrvatske Hrvatski pravopis autora Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića. U Predgovoru se toga pravopisa, među ostalim, navodi da mu je cilj bio urediti „pravopisni nered“ te ujednačiti pisani standard. Riječ je o jezikoslovcima „novog naraštaja neopterećenih politizacijom pravopisne problematike i okrenutih potrebama hrvatske javnosti“ (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 13.). Pri pisanju se vodilo računa o tom da se uvaži ukupna hrvatska pravopisna tradicija te se polazilo od fonološkog bilježenja riječi, uz uvažavanje odstupanja od toga načela u slučajevima u kojima je pisanje – iz tradicijskih ili komunikacijskih razloga – nužno zasnovati na morfološkom načelu. U javnosti je upozoreno da je pravopis izrađen protivno odlukama Vijeća za normu te da je u strukovnim krugovima ocijenjen kao kompilat Anić-Silićeva pravopisa iz 2000. (Bašić, 2014.).

U Uvodnoj se riječi četvrtoga razmatranoga pravopisa, Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, navodi:

„Potaknut višegodišnjom pravopisnom praksom na svim razinama, osobito u školstvu, te zbog uzastopnih zahtjeva stručne i opće javnosti za donošenjem jedinstvenoga pravopisa kao ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u lipnju 2012. godine izložio sam Znanstvenome vijeću ideju pisanja jedinstvenoga pravopisa hrvatskoga jezika koji bi načinili znanstvenici Instituta, a zatim bi bio upućen svim hrvatskim jezikoslovcima te kulturnim, znanstvenim, obrazovnim i medijskim ustanova i svim govornicima hrvatskoga jezika na javnu raspravu.“ (Jozić, 2013.)

Pri rješavanju prijepornih pitanja autori su vođeni sljedećim načelima: načelom sustavnosti, tradicijskim načelom, načelom ovjerenosti i potvrđenosti u uporabi, načelom jednostavnosti, načelom normativne hijerarhije, načelom otvorenosti prema korisnicima, načelom primjerenosti korisnicima te načelom ekonomičnosti.

U pregledu koji slijedi tablično se navode primjeri dijela pravopisnih rješenja u spomenutim pravopisima u međusobnu odnosu i u odnosu sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika. Napominje se da se o dijelu pitanja, primjerice pisanju glasova *č/ć* te *đ/dž*, kao i velikoga i maloga slova u nazivu crkava i drugih bogomolja, nije raspravljalo na sjednicama Vijeća, iako su ona već godinama u pravopisima neujednačeno rješavana.

Pravopisi	HP BMM, Hrvatski pravopis, 2007. HP BM, Hrvatski pravopis, 2011. HŠP, Hrvatski školski pravopis, 2012.	HP IHJJ, Hrvatski pravopis, 2013.
Glasovi <i>č</i> i <i>ć</i>	baščanski (<i>i baščanski</i>) te baščanski (<i>i baščanski</i>) (HP BMM : 338.) ⁸ prema Baška, baščanski	baščanski > ⁹ baščanski
Glasovi <i>dž</i> i <i>đ</i>	mađarski (HP BMM : 439.) Mađarska i Mađarska (<i>zem.</i>); Republika Mađarska (<i>država</i>) mađarski i <i>mađarski</i>	Mađarska > Mađarska mađarski > mađarski
Kraćenje slogova s dvoglasnikom	crijep – nom. mn. crepovi (HP BMM: 351.) crijep mn. <i>crjepovi</i> ; crjepara ; grijež – nom. mn. grehovi / grijesi (HP BMM: 392.) griješak , greška, <i>N mn. griješci, G mn. griješaka</i> : grješan , pogrješka <i>DL. jd. pogrešci, G mn. pogrješaka</i> ; brijeg – nom. mn. bregovi / brijezi (HP BMM: 347.) brijeg <i>V jd. briježe, mn. brjegovi i brijezi</i> (poet.); prijek – <i>komp. preči</i> (HP BMM : 527.) prijek <i>komp. prječi</i> ; strijela (HP BMM: 576.) <i>strijela</i> : <i>strjelica</i>	crijep mn. <i>N crepovi ili crjepovi</i> ; griješak ; greška <grešaka> ¹⁰ ; pogreška <pogrješaka>; brijeg mn. <i>N bregovi ili brjegovi ili brijezi</i> ; grješnik <i>V grješniče</i> i grešnik ; prijek <i>komp. preči</i> ; strijela <strjelica>
Veliko i malo početno slovo	Rimokatolička crkva (<i>i Katolička crkva</i>) Anglikanska crkva Ruska pravoslavna crkva (HP BMM: 127.) Katolička crkva u Hrvata; Srpska pravoslavna crkva; Anglikanska crkva; Ruska pravoslavna crkva (HŠP ¹¹ : 35.)	Katolička Crkva Anglikanska Crkva Srpska pravoslavna Crkva

⁸ U zagradama se navode pravopisna rješenja u HP BMM te u onima u kojima se javljaju različita rješenja.

⁹ „Normativna se uputnica nalazi i uz riječi koje su se navodile u pravopisima kao jedna od ravnopravnih inačica, a kojima u ovome pravopisu ne dajemo prednost ili ih ne smatramo istovrijednima s drugom inačicom (koščica > koščica).“ (HP IHJJ, 2013.: 150.)

¹⁰ „Dopuštena pravopisna rješenja u pravopisnome se rječniku nalaze uz preporučena rješenja u šiljastim zagradama <>, istovrijedne se inačice povezuju s i, a istovrijedni oblici s ili.“ (HP IHJJ, 2013.: 150.)

¹¹ U zagradama su navedena drugačija pravopisna rješenja u HŠP, primjerice za pisanje velikoga i maloga početnog slova u nazivu crkava navodi se još i primjer Ruska pravoslavna crkva.

Gubljenje glasova	otac – gen. jd. oca , vok. jd. oče , nom. mn. očevi / oci (HP BMM: 489.); <i>otac</i> (G jd. <i>oca</i> , N mn. <i>oci</i> i <i>očevi</i>); sudac – gen. jd. suca , vok. jd. suče , nom. mn. suci (HP BMM: 577.) <i>sudac</i> (G jd. <i>sudca</i> , N mn. <i>sudci</i>); svetac – gen. jd. sveca , vok. jd. sveče , nom. mn. sveci (HP BMM: 581.) <i>svetac</i> (G jd. <i>svetca</i> , N mn. <i>svetci</i>)	otac G oca, V oče, mn. N oci ili očevi; sudac G sudca <suca>, V sudče <suče>, mn. N sudci <suci>; svetac G svetca <sveca>, V svetče <sveče>, mn. N svetci <sveca>
Pisanje stranih imena i tvorba od njih	München – minhenski ; New York – njujorški (HP BMM: 216.) münchenski, newyorški; Bochum, bochumski; Kiel, kielski (HŠP, 2012.: 42.)	minhenski (prema München); njujorški (prema New York)
Pravopisni znakovi: Pisanje spojnice u dvostrukim prezimenima	Marija Ružička-Strozzi (spojnica između dvaju prezimena iste osobe) Milka Podrug Kokotović (dvostruko prezime bez spojnice) (HP BMM: 99.) Ne navodi se pravilo pisanja dvostrukih prezimena.	Ivana Brlić-Mažuranić
Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi (niječni oblici prezenta glagola <i>htjeti</i>)	neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće (HP BMM: 164.) ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će	neću <ne ću>, nećeš <ne ćeš>, neće <ne će>, nećemo <ne ćemo>, nećete <ne ćete>, neće <ne će>
Složene kratice	INA-e – INA-i – INA-om –INI-in (HP BMM: 183.) <i>INA, INE, s INOM</i> ; HV, HV-a; HRT, HRT-a (HŠP., 2012.: 71.) ¹²	INA G. INA-e, INA-om i Ina

Primjeri navedeni u tablici u HP BM (2011.) te HŠP (2012.) navode se kao općeobvezatni, dok se u HP IHJJ navode kao dopušteni, odnosno oni koji u skladu s četirima načelima (načelom sustavnosti, načelom ovjerenosti i potvrđenosti u uporabi, načelom jednostavnosti i načelom normativne hijerarhije) nemaju normativnu prednost, već se navode kao preporučene inačice, tj. one koje imaju normativnu prednost pred drugom inačicom koja se navodi, i kao takve se preporučuju za školsku i opću uporabu. Dopuštena je ona inačica koja nema normativnu prednost, ali se zbog uporabne čestote ili tradicije ne zanemaruje. Primjeri su takve uporabe *podaci* i *zadaci* itd., uz preporučene inačice *podatci*, *zadatci* ili *grješka*, *krjepost*, *pogrješka*, *strjelica* i *vredniji* itd.

U prvom se tabličnom stupcu navode načini pisanja pojedinačnih glasova, primjerice pisanje glasa č u odnosnom pridjevu izvedenom od zemljopisnoga imena *Baška*, koji u HP BM (2011.) i HŠK (2012.) glasi *baščanski*, u HP BMM (2007.) *baščanski / baščanski* (i / *baščanski*) te *baščanski* (i / *baščanski*), dok u HP IHJJ pravopisu glasi samo *baščanski*. Naime, HP IHJJ uz navedeni lik daje objašnjenje na kraju kako je dosadašnja praksa dopuštala *baščanski* uz *baščanski*. Oblik *baščanski*, temeljen na odnosu $k > \check{c}$, slabo je prihvaćen u pismenoj praksi, stoga najnovije izdanje upravo

¹² HŠP za pisanje složenih kratica navodi drugačije rješenje u odnosu na pravopis HP BM.

tu tvrdnju uzima kao argument za prihvaćanje oblika *bašćanski*, to više što se taj pridjevni oblik raširen i u pisanju imena *Bašćanske ploče*, najstarijega spomenika hrvatske pismenosti. Analogno tomu navodi se i pisanje glasova *đ* i *dž*. Naime HP BM (2011.) nudi dvojaka rješenja u pisanju imena države i ktetika npr.: *Madžarska – madžarski*; *Mađarska – mađarski*, a HP BMM (2007.) samo *mađarski*. HP IHJJ također daje prednost pisanju oblika *Mađarska – mađarski*.

Nadalje se u tablici navode razlike u pisanju dvoglasnika u kratkim slogovima tipa *grjehovi* i *grehovi*, *grješnik* i *grešnik*, koji se u HP IHJJ pravopisu navode kao ravnopravne inačice u osnovnom tekstu, dok se u HP BM (2011.) i u HŠK (2012.) nude kao prva rješenja, a u HP BMM (2007.) odnos je *brijeg – bregovi / brijezi*. U osnovnom se tekstu HP IHJJ ne navode dopuštene inačice, već samo u napomenama, primjerice *pogrješka*, *strjelica* uz preporučene *pogreška*, *strelica*.

Valja podsjetiti da je na 10. sjednici Vijeća za normu, održanoj 20. travnja 2006., predsjednik među ostalim naveo da se kao standardni likovi mogu priznati *pogrješka*, *zaprijetka*, *vrjedniji* itd. jer alterniraju s *pogriješiti*, *zapriječiti*, *vrjedan* itd. To znači da se kao temeljno rješenje nudi pravilo prema kojem se iza svakoga pokrivenoga *r*, ako se javi alternacija s ijekavskim izgovorom, može uzimati *je*, i da se to nikomu ne smije ispravljati. Da se nadalje u tom položaju može uzimati i *e*, pa se ni to nikomu ne smije ispravljati. S tim se rješenjem složila većina članova, dio prisutnih izrazio je veće ili manje rezerve, međutim na predsjednikov izričit upit nitko od prisutnih članova Vijeća nije izrazio neslaganje (<http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf> ; posjećeno: 10. ožujka 2017.).

Pisanje imena vjerskih i crkvenih zajednica u nas se nije ustalilo jer su pravopisi imali jedan način bilježenja, a same vjerske institucije u svojim publikacijama i knjigama drugi. Velika je novina HP IHJJ-a pisanje vjerskih i crkvenih zajednica velikim slovom, primjerice *Anglikanska Crkva*, *Katolička Crkva*. U njima se imenica *crkva* piše velikim početnim slovom, za razliku od pisanja malim početnim slovom – *Katolička crkva* – u pravopisima HP BM (2011.) i HŠK (2012.) te u HP BMM (2007.). Razlog je pisanju velikoga slova u *Crkva* što se time uspostavlja razlikovanje institucije od građevine ili mjesta u kojem se održava vjerski obred, npr. *crkva Gospe od Zdravlja*.

U sklanjanju imenica na *-tac*, *-tak*, *-dac*, *-dak*, u HP BM (2011.) i u HŠK (2012.) navodi se kako se šumnici *t* i *d* ispred *c* gube u riječi *otac* (gen. jd. *oca*, nom. mn. *oci* i *očevi*), ali se ne gube u riječima *svetac* (gen. jd. *svetca*, nom. mn. *svetci*), *sudac* (gen. jd. *sudca*, nom. mn. *sudci*) i njihovim tvorenicama. HP BMM (2007.) nudi pravopisna rješenja u kojima se *t* i *d* ne gube *otac* – gen. jd. *oca*, vok. jd. *oče*, nom. mn. *očevi / oci*. U HP IHJJ pravopisu pišu se *t* i *d* u oblicima muškoga roda na *-dac*, *-tak*, *-dac*, *-tac* u kojima je samoglasnik *a* nepostojan, među ostalima navode se primjeri kao *sudac – sudci*, *svetac – svetci*, analogno tomu pisanje *t* ili *d* u posvojnim pridjevima imenica na *-tka*, *-tak*, *-dak*, *-tac*, *-dac*, npr. *sudčev*, *svetčev* uz napomenu na kraju pravopisa kako je u oblicima imenica kao *sudac* i *svetac* dopušteno pisati i *suci*, *sveci*.

Na 6. sjednici Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, održanoj 2. studenoga 2005., među ostalim točkama dnevnoga reda raspravljalo se o dentalnim okluzivima ispred afrikata. Nakon iznesenih teorijskih argumentacija članovi Vijeća jednoglasno su se složili da nema valjanog razloga odbijati pravopisno rješenje po kojem se dentalni okluzivi pišu i kad se nađu pred afrikatima. Konsenzus je postignut i o tom da od toga općega pravila može biti iznimaka, odnosno dopuštenih dvojnosti. Tomu bi se po mišljenju, primjerice nekih članova Vijeća, pridodali kosi padeži imenice *svetac* (Mamić), pa i *sudac* (Zoričić) te eventualno još nekih (Ladan). To se pravilo provodi dosljedno u svim slučajevima, a pisanje bez afrikata moguće je samo za imenicu *otac*, *oca* pored *otca* prema općem pravilu (<http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf> ; posjećeno: 25. ožujka 2017.)

Također je zanimljiva razlika u pisanju pridjeva od ostalih imena mjesta s dometkom *-ski*. U HP BM (2011.) i HŠK (2012.) pišu se izvorno do morfemske granice, primjerice *münchenski*, *newyorški*, dok su u HP IHJJ navodi kako se riječi i sveze riječi iz stranih jezika pišu ovisno o stupnju njihove prilagođenosti u hrvatskom jeziku; tako se fonetizirano, tj. prilagođeno hrvatskomu jeziku pišu pridjevi od zemljopisnih imena, i to: *minhenski*, *njujorški*, *pekinški* itd. (HP IHJJ, 2013.: 68. – 69.). I ostala su rješenja HP IHJJ fonetska, namjesto dosadašnjih dvojakih, npr.: *čarlston*, *čarter*, *ček*, *čip*; *činkvečento*, *činkvina*, *kapučino*. Na istovjetan je način ovo pravopisno pitanje riješeno i u HP BMM (2007.): München – *minhenski*; New York – *njujorški*.

Na 14. sjednici Vijeća, održanoj 19. listopada 2006. Godine, za pisanje stranih imena i od njih izvedenih pridjeva predsjednik je Vijeća kazao kako se pravopisna praksa uvelike ustalila da se strana imena iz jezika koji se služe latinicom u načelu pišu izvorno, dakle onako kao i u tim jezicima. Etnici i ktetici od tuđih imena mjesta pišu se glasovno prilagođeno. Tako *Njujorčanin* i *njujorški* od *New York*, *Lajpcižanin* i *lajpciški* od *Leipzig*. Nadalje se navodi kako od toga valja odustati kad takvih pridjeva bude previše ili je njihov prilagođeni glasovni lik premalo prepoznatljiv ili zahtijeva previše znanja o dalekim i slabo poznatim jezicima. Profesorica Tafra upozorila je kako se u pravopisima, Hrvatskom i Školskom, daje prednost izvornom pisanju mjesnih imena u kteticima i etnicima sve do hrvatskih tvorbenih elemenata (<http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf> ; posjećeno: 25. ožujka 2017.).

U pisanju se pravopisnih znakova, primjerice u pisanju spojnice u dvostrukih prezimena, u HP BM (2011.) i HŠK (2012.) ne navodi način pisanja, dok se u HP IHJJ navodi kako se spojnica piše u prezimenima koja su službeno zapisana spojnicom, npr. *Ivana Brlić-Mažuranić*, dok ostali načini ovise o obliku koji se upotrebljava u službenoj komunikaciji. U HP BMM (2007.) navodi se kako se spojnice u pisanju dvaju prezimena iste osobe mogu i ne moraju bilježiti, npr. *Marija Ružička-Strozzi* i *Milka Podrug Kokotović*, što nije pitanje pravopisne norme nego zakonske regulative.

Na 9. sjednici Vijeća za normu, održanoj 16. ožujka 2016., raspravljalo se o rastavljenom ili sastavljenom pisanju u okviru polusloženica. Naime, riječ je o vezi dviju

riječi koje su cjelina, a ipak svaka uočljivo čuva svoju samostalnost. To se u pismu označuje tako što se te dvije riječi spajaju spojnicom (-). Bilježi se time zapravo to da one, iako spojene u jedno, čuvaju svaka svoj naglasak. O njima se onda govori kao o polusloženicama. Tako u *Ivana Brlić-Mažuranić* stoje dva samostalna prezimena spojena u jedno (<http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf>).

Prijeporno pisanje niječnoga oblik prezenta glagola *htjeti* kao sastavljeno *neću* ili rastavljeno *ne ću* također je različito rješavano. U HP IHJJ propisuje se lik *neću*, a u napomenama se navodi kako je zbog tradicijskih razloga dopušteno i pisanje *ne ću*. U izdanjima HP BM te HŠP čestica *ne* piše se odvojeno od glagola: *ne ću*. U HP BMM (2007.) jasno se navodi kako niječni oblici prezenta glagola *htjeti* glase: *neću, nećeš, nećemo, nećete, neće*, dakle čestica *ne* i nenaglašeni oblici glagola *htjeti* pišu se sastavljeno.

Na 7. sjednici Vijeća za normu, održanoj 15. prosinca 2005. godine, prva je točka dnevnoga reda bila Prijeporna pitanja hrvatskoga pravopisa, b) sastavljeno ili rastavljeno pisanje niječnice i enklitičkoga oblika glagola *htjeti*. Nakon iscrpnoga pregleda dotadašnjih pravopisnih rješenja i povijesnoga presjeka predsjednik Vijeća zaključio je kako nema valjanih razloga da hrvatski pravopis propisuje drugo nego rastavljeno pisanje niječnice i enklitičkih oblika glagola *htjeti* što stoje iza nje, dakle *ne ću, ne ćeš ...* O navedenom rješenju nije postignut konsenzus pa se pristupilo glasovanju nakon kojega je Vijeće prihvatilo većinski zaključak kojim se preporučuje pravopisno rješenje po kojem se u zanijekanom prezentu glagola *htjeti* niječnica piše rastavljeno od glagolskih oblika (<http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf> ; posjećeno: 15. ožujka 2017.).

Pravopisno je šarenilo odlika pisanja i sklonidbe kratice. Prema HP BM (2011.) kratice pisane velikim slovima, primjerice INA, sklanjaju se kao INE, s INOM itd., dok se pogriješnim drži sklanjanje *INA-e, INA-in*. Međutim, u HŠP (2012.) složene se kratice mogu sklanjati, i to ako kratica završava u izgovoru na zapornik ili otvornik koji pripada osnovi i ako se kratica ne čita kao puna riječ, nastavak se piše uz kraticu vezan spojnicom, npr.: HV, HV-a; HRT, HRT-a itd. U HP BMM (2007.) i HP IHJJ u pisanju pokrata ženskoga roda u kosim padežima i izvedenicama završno se -A piše, a ne čita, npr.: INA, INA-e.

Zaključak

U članku se raspravlja o odjecima zaključaka Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika u dijelu pravopisnih rješenja u četirima hrvatskim pravopisima, od kojih su tri nastala u vrijeme njegova djelovanja 2005. – 2012., a posljednji nakon njegova ukinuća. Raščlanjeno je pisanje glasova *č/ć* i *dž/đ* u primjerima *baščanski / baščanski, Mađarska / Mađarska* te *mađarski / mađarski*, pisanje dvoglasnika iza pokrivenoga *r* u kratkim slogovima tipa *pogriješiti/pogriješka*, pisanje dentala ispred afrikata u riječima na *-tac, -tak, -dac, -dak*, pisanje velikoga i maloga slova

na primjeru imenice *crkava*, pisanje niječnice *ne* uz nenaglašeni prezent glagola *htjeti*, pisanje izvedenica od imena stranoga podrijetla tipa *Leipzig/lepziški/lajpciški*, pisanje polusloženica na primjeru dvostrukih prezimena, sklonidba i pisanje dijela kratica. Utvrđuje se postojanje dvaju smjerova u rješavanju pravopisnih pitanja. Jedan koji na svojim izdanjima ističe da su pisana u skladu sa zaključcima Vijeća za normu, a s osloncem na ukupnoj pravopisnoj baštini (Babić, Moguš i Ham), drugi koji normira neovisno o zaključcima Vijeća, pozivajući se u prvom redu na čestotnost u suvremenoj porabnoj normi (Badurina, Marković, Mićanović, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje). K tomu odlika je HP IHJJ da kombinira rješenja obiju struje te uvodi dio novih rješenja. Kako su jezično-pravopisne polemike nastavljene i nakon objave HP IHJJ-a, ne može se govoriti o stabilizaciji pravopisne norme, već o njezinoj novoj razvojnoj fazi u kojoj će se za dio pitanja tražiti bolja rješenja. Sve upućuje na zaključak da je pravi problem u neodgovarajućem opisu hrvatskoga jezičnog sustava, čije odlike nisu do kraja prepoznate i valjano interpretirane.

Literatura

- Stjepan Babić; Milan Moguš, 2011., Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, ŠK, Zagreb, 2011. (2. izd.)
- Stjepan Babić; Sanda Ham; Milan Moguš, 2012., Hrvatski školski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, ŠK, Zagreb
- Stjepan Babić, 2008., Hrvatski pravopis – vrući kesten u ministarskim rukama, Jezik, god. 55., br. 2, str. 54. – 64.
- Lada Badurina, 2001., Hrvatski pravopis na pragu novog tisućljeća, Fluminensia, god. 13., br. 1. – 2., str. 119. – 166.
- Lada Badurina; Ivan Marković; Krešimir Mićanović, 2007., Hrvatski pravopis, MH, Zagreb.
- Artur Bagdasarov, 2013., O novom hrvatskom pravopisu (1), Kolo, god. XXIII., br. 6., str. 135. – 151.
- Nataša Bašić, 2014., U povodu objave hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Politika ili struka, Jezik, god. 61., str. 67. – 74.; Znanstveni pravopis i javna rasprava, str. 183. – 189.
- Nataša Bašić, 2015., U povodu objave hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Rječotvorje i pravopis, Jezik, god. 62., str. 114. – 120.
- Mario Grčević, 2015., Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje kao objekt jezične politike, Filologija, god. 64., str. 147. – 178.
- Željko Jozić (gl. ur.), 2013., Hrvatski pravopis, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
- Radoslav Katičić, 2012., Bivše Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika, Jezik, god. 59., br.5., str. 161. – 200.

Mrežni izvori:

Artur Bagdasarov, O novom hrvatskom pravopisu, <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/a-b/bagdasarov-artur/17324-a-bagdasarov-novi-hrvatski-pravopis2.html>; posjećeno 8. travnja 2017.)

- Artur Bagdsarov, Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje kao objekt jezične politike, <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/a-b/bagdsarov-artur/23397-a-bagdsarov-hrvatski-pravopis-instituta-za-hrvatski-jezik-i-jezikoslovlje-kao-objekt-jezicne-politike.html> ; posjećeno 15. ožujka 2017.
- Denis Derk, Kako vam se sviđaju ovi primjeri iz novog Hrvatskog pravopisa, <http://www.vecernji.hr/hrvatska/kako-vam-se-svidjaju-ovi-primjeri-iz-novog-hrvatskog-pravopisa-538759> ; posjećeno 10. travnja 2017.
- Hina, „Stotine primjedbi za novi hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik“, <http://www.novolist.hr/Kultura/Ostalo/Stotine-primjedbi-na-novi-hrvatski-pravopis-Instituta-za-hrvatski-jezik> ; posjećeno 7. travnja 2017.
- Radoslav Katičić, Ugasili su nas jer im smeta duh hrvatskog jezika, <http://slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika> ; posjećeno 10. travnja 2017.; http://www.superknjizara.hr/?page=knjiga&id_knjiga=3067 ; posjećeno 10. travnja 2017.; https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_hrvatskih_pravopisa ; posjećeno 10. travnja 2017.
- Zapisnici i zaključci sjednica vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika (2005. – 2012.), <http://pravopis.hr/uploads/vijece-za-normu.pdf> ; posjećeno 10. travnja 2017.

Sažetak

Slavica Vrsaljko, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
UDK 811.163.42'35, pregledni rad
primljen 2. lipnja 2017., prihvaćen za tisak 13. studenoga 2017.

Repercussions of the Conclusions of the Committee for the Norm of the Standard Croatian Language In Contemporary Croatian Orthographies

Croatian orthographic tradition has always been turbulent. From the very beginnings of the Croatian Orthography there are more than eighty orthographic editions, twenty of which have been created since the beginning of Croatian independence.

The offered orthographic solutions were in the shadow of socio-political events. Some orthographic practice is providing solutions that have roots in the Croatian tradition, while the other emulates the principle of non-inclusion of unnecessary changes in orthography.

Currently, four editions of Croatian orthography are valid and in use, and they are all structured in the same way: the first part of the book contains rules, while the second part is a dictionary. This paper deals with the differences between these four editions. There are a number of orthographic issues that these four editions offer, such as different solutions and answers that are confusing the public, because they lead to the conclusion that in Croatian orthography everything is permitted. Therefore, this paper addresses some important differences in writing the sounds č, ć, đ, dž; in shortening syllables with diphthongs; in using upper and lower case initial letters; in the spelling of foreign words, etc. Orthography, as a fundamental normative manual, should be as accessible as possible to the public, and more balanced in suggesting orthographic solutions.